

एतदिति प्रत्यगात्मानं त्वंपदार्थमग्निनीयदर्शयति इदमिति परागभूतजगत् जगच्छब्दार्थमाह जगदिति एतेनाव्यक्तस्यापि क्षरत्वमुक्तं ॥ ३६ ॥ अत्रयुक्तिमाह महानिति यतो महान्स्फुटमाबुद्धिः सापि नित्यं क्षर
त्यतस्तत्कारणमव्यक्तमपि क्षरत्येवेत्यर्थः तथा च प्रयोगः महान्क्षरोपादानकः क्षरालत्वात् घटवदिति न चात्मघर्माणां दुःखादीनां क्षरत्वेऽपि क्षरोपादानकत्वं नास्ति आत्मनो नित्यत्वादिति वाच्यं दुःखादेरात्मघर्मत्वस्यै
वासिद्धेः तदभ्युपगमे वावन्सौष्यवन्निवृत्त्यसंभवेन यावद्दुःखनिवृत्तिलक्षणस्य मोक्षस्यासिद्धेरित्यास्तां तावत् ॥ ३७ ॥ पंचविंशतिमः तकारलोपआर्षः विष्णुः शुद्धचिन्मात्रं स निर्गुणत्वान्निस्तत्त्वः कथं तर्हि
पंचविंशतितत्त्वेषु तस्य गणनेत्यत आह तत्त्वेति तत्त्वाधिष्ठानत्वादेवास्त्यतस्त्वसंज्ञाननुकार्यत्वात् कारणत्वाद्वाऽस्य तत्त्वांतर्गतत्वमस्ति एतेन ब्रह्मणो जगदुपादानत्वमपि तदुपादानाज्ञानाश्रयत्वादेवेति व्याख्यातं अन्य
था तस्यापि पूर्वोक्तानुमानेन क्षरत्वापत्तिः यथोक्तं संप्रदायविद्धिः अस्य द्वैतद्रजालस्य यदुपादानकारणं अज्ञानं तदुपाश्रित्य ब्रह्मकारणमुच्यत इति ॥ ३८ ॥ निस्तत्त्वत्वादेवाधिष्ठातृत्वमपि नास्तीत्याह यदिति

एतदक्षरमित्युक्तं क्षरतीदं यथा जगत् ॥ जगन्मोहात्मकं प्रादुरव्यक्ताद्व्यक्तसंज्ञकं ॥ ३६ ॥ महंश्चैवाग्रजो नित्यमेतत्क्षरनिदर्शनं ॥ कथितं ते महाराज यन्मां त्वंप
रिपृच्छसि ॥ ३७ ॥ पंचविंशतिमो विष्णुर्निस्तत्त्वस्तत्त्वसंज्ञितः ॥ तत्त्वसंश्रयणादेतत्तत्त्वमाहुर्मनीषिणः ॥ ३८ ॥ यन्मर्त्यमसृजद्व्यक्तं तत्तन्मर्त्यमिति श्रुतिः ॥ चतु
र्विंशतिमो व्यक्तोऽत्यमूर्तः पंचविंशकः ॥ ३९ ॥ स एव हृदि सर्वासु मूर्तिष्वतिष्ठतेऽस्मवान् ॥ केवलश्चेतनो नित्यः सर्वमूर्तिरमूर्तिमान् ॥ ४० ॥ सर्गप्रलयधर्मिण्यासस
र्गप्रलयात्मकः ॥ गोचरे वर्तते नित्यं निर्गुणं गुणसंज्ञितं ॥ ४१ ॥ एवमेष महानात्मा सर्गप्रलयकोविदः ॥ विकुर्वाणः प्रकृतिमानभिमान्य बुद्धिमान् ॥ ४२ ॥
तमः सत्त्वरजोयुक्तस्तानुतास्विह यो निषु ॥ लीयते प्रतिबुद्धत्वादबुद्धजनसेवनात् ॥ ४३ ॥ सहवासविनाशित्वान्नान्योऽहमिति मन्यते ॥ योऽहं सोऽहमिति त्वुक्त्वा
गुणानेवानुवर्तते ॥ ४४ ॥

यत्प्रत्यस्माद्धेतोः मर्त्यक्षरणधर्मिप्रधानं कर्तृव्यकं कार्यमसृजत् तत्तस्माद्धेतोस्तन्मूर्तिमूर्तिमत् जगत्प्रधानेनैव प्रवर्त्यत इत्यर्थः कोसावधिष्ठाता यश्चतुर्विंशतितमः अव्यक्तः ननु कथमचेतनस्याधिष्ठातृत्वं संहतत्वादे
वेति गृह्णाण हियतः पुरुषोऽमूर्तोऽसंहतः अतो नासावधिष्ठातेत्यर्थः ॥ ३९ ननु संहतमप्यव्यक्तं काष्ठलोष्टसमत्वान्नाधिष्ठातृत्वं देदत आह स एवेति चतुर्विंशतितम एव आतिष्ठतेऽदिति श्रुति यतः आत्मवान् चिच्छा
यावान् संधिरार्षः केवलोऽनुपाधिरपि चेतनः सर्गप्रलयधर्मिण्याप्रकृत्यामूर्तिमान् भवति स्वतस्तु अमूर्तिमानेव ॥ ४० ॥ तथैव च निर्गुणमगोचरमपि गोचरे वर्तते दर्पणेनेव मुखं यदा दृष्टुः न तावदयमेकतेनाविष
यः अस्मत्प्रत्ययविषयत्वादिति ॥ ४१ ॥ तत्पदार्थनिरूपणमुपसंहरति एवमिति त्वंपदार्थनिरूपयति विकुर्वाणेति प्रकृतिमान् अविद्यावान् अबुद्धिमान् मूढः अभिमन्यते अहमिति आत्मानं मन्यते ॥ ४२ ॥
लीयते यो निभिः सह तादात्म्यं प्राप्नोति ॥ ४३ ॥ तत्र हेतुमाह सहेति सहवासेन विनष्टुं अदर्शनं गुंशीलमस्य तस्य भावस्तत्त्वतस्मात् नान्योऽहं संधातादिति मन्यते योऽहं सोऽहं अमुष्यपुत्रोऽहं अमुकजातीयोऽहमिति
गुणान्ब्राह्मण्यादीनेव ॥ ४४ ॥